

VALTION LASKU, VAPAUDEN KASVU

Pekka Korpinen: *Valtio ja vapauden kasvu*. Hanki ja jää. Helsinki 1989. 105.

Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen esimies, valtiotieteen tohtori Pekka Korpinen on kirjoittanut pamfletin, jonka ydinsisältö kiteytyy seuraavissa lauseissa: "On suuri erehdys yhdistää valtio ja sosialismi toisiinsa. Sosialismi on oman aikamme keskeisin vapausaate. Mikään ei estä, etteikö se voisi olla sellainen myös ensi vuosisadalla. Vapaus on perimmäisiä tavoitteita kun taas valtio vain aikaan ja paikkaan sidottu välikappale päämäärän saavuttamisessa." Sisältävätkö nämä ajatukset sitten jotain uutta? Moni saattaa pitää uutena sitä, että sosialisti korostaa voimallisesti vapauden arvoa. Uutta korostus toki onkin suomalaisille sosialidemokraateille muttei suinkaan uutta sosialisteille ylipäänsä. Vaikuttihan viime vuosisadalla vahvana liberaarinen sosialismin suuntaus, jolle vapaus oli selvästi tärkein arvo. Korpinen viittaakin tähän historialliseen traditioon, mutta arvioi sen kuta kuinkin hedelmättömäksi, koska valtio hänen mielestään vielä tuolloin oli "edistykellinen ja välttämätön" toimija. Tässä ilmeneekin eräs kirjan suurimmista ongelmista eli oletus siitä, että kehitys on edistystä, lainomaista liikettä kohti parempaa.

Korpinen tunnustautuu lukeutuvansa "kehitysoptimismiin ja modernisaation levittäjiin". Vapauden osalta tämä tarkoittaa käsitystä, jonka mukaan historia on liikettä kohti suurempaa aineellista ja henkistä vapautta. Tätä käsitystään Korpinen ei onnistu edes tyydyttävästi perustelemaan. Suorastaan kummalliselta vaikuttaa mm. sellainen ajatus, että "kehitys vie... väistämättä kohti ihmisten

entistä suurempaa kriittisyyttä kaikkea informaatiota kohtaan". Näin ajattelevaa voi vaikka kehottaa tutkimaan, millaisia televisio-ohjelmia ihmiset katsovat, mitä tapahtuu viikonloppuisin ostoparatiiseissa tai mitkä asenteet ovat vallalla nykyisen koulunuorison keskuudessa. Uskon sitä paitsi olevan suuri erehdys luulla, että valtio vapaahetuisesti jättäisi "entistä enemmän asioita ihmisten vapaasti sovittaviksi tai omatoimisesti hoidettaviksi". Mahdottomaksi on osoittautunut jo pienikin valtiollisen byrokratian karsiminen. Edistys merkitsee tietysti myös kansan oikeustajun kohentumista, jolloin uusia lakeja tarvitaan koko ajan vähemmän. Mistä sitten mahtaakaan johtua, että lakien määrä on viimeisten sadan vuoden aikana moninkertaistunut?

Edistysuskoon liittyy läheisesti tieteeusko, näin myös Korpinen tapauksessa. Onhan kien koulutukseltaan taloustieteilijä, ja taloustiede on yhteiskuntatieteistä ainoa, joka on toistaiseksi päässyt "korkeammalle", so. matemaattiselle, kehitystasolle. Korpinen positivistiseen näkökulmaan kuuluu ajatus siitä, että ainoastaan tieteellinen tutkimus voi tarjota ratkaisut yhteiskunnan kehittämisen haasteisiin ja ongelmiin. Vanha utopia tieteen ja tutkijoiden hallitsemasta yhteiskunnasta onkin jo muuttumassa arkipäivän todellisuudeksi. Poliitikka pelkistetään tutkittuilla "faktoilla" operoimiseksi, amatööripoliitikkojen tilalle astuvat "objektiiviset" hallintobyrokraatit. Näin toteutuu joidenkin unelma, mutta samalla — joidenkin painajainen. Tieteellisesti hallittu informaatioyhteiskunta voi toki lisätä ihmisten itseohjautuvuutta, mutta jääkö itseohjautuva yksilö lopulta vain tahdottomaksi, automaattisesti toimivan yhteiskuntakoneiston osaksi? Korpinen uskoo, että esim. yrityksissä joudutaan luopumaan hierarkkisista menetelmistä. Todennäköisempi vaihtoehto on se, että vanhat hierarkiat korvautuvat uusilla.

Pohtiessaan tulevaisuuden vaihtoehtoja Korpinen panee toivonsa "kompromissiin kapitalismin ja itsehallintososialismin välillä" ja arvelee kokeilun onnistuvan paremmin nykyisissä sosialistisissa maissa kuin kulttuuriltaan väsyneessä Länsi-Euroopassa. Ajatus on se, että reaaliosialismille luonteenomaisten kahleiden katkominen vapauttaisi runsaasti energiaa yhteiskunnan kehittämiseen. Siitä, missä kulttuuri on enemmän ja missä vähemmän väsyntä, voidaan tietysti olla monta eri mieltä. Ainakin tällä hetkellä näyttää siltä, että reaaliosialismissa vapautunutta energiaa ei ole käytetty kovinkaan "edistyksellisesti", kun on keskitytty hyvin vanhanaikaiseen nationalistiseen uhoiluun tai haettu turvaa kirkkojen huomasta. Mielenkiintoisin kysymys sosialismin osalta on kuitenkin: miksi se on epäonnistunut? Valtioon turvautuminen sinänsä ei voi Korpinen kannalta katsottuna olla kohtalokasta, sillä hänhän näkee valtion roolin edistyksellisenä tiettyssä historian vaiheessa. Niinpä hän turvautuu-kin vanhaan menshevistiseen selitykseen: "Kapitalismin varhaisvaiheessa olevassa maassa (Venäjällä, V-JN) on vielä runsaasti feodalistisia hallinnollisia ja poliittisia rakenteita." Näiden rakenteiden niskoille voidaan säilyttää vastuu "sosialismin kuolemansynneistä", kuten materiaalistien yrittämisen kannustimien puutteesta, raha-tavara-

suhteiden kehittymättömyydestä, monopolien ihaalista tai koneiden ja laitteiden yliarvostuksesta. Itseäni kalvaa epäily, että valtion yhdistäminen sosialismiin oli alunperinkin väärin.

Korpinen ei kritisoi valtiotalousia siinä, että he perinteisesti ovat suhtautuneet vähättelevästi yksilöllisiin vapausoikeuksiin. Hänen näkemyksensä mukaan se on johtunut ennen muuta "historiallisesta yhteydestä", sillä onhan tuo käsitys tähän asti ollut "edistykellinen ja luovia tuotantovoimia vapauttava". Näin ollen libertaariset sosialistit tai anarkistit ovat kyllä olleet tavallaan hyvällä asialla, vaikkeivat olekaan ymmärtäneet "historiallisesta yhteydestä" mitään. Korpinen päättely johtaa kuitenkin siihen, että tällä hetkellä tai etenkin tulevaisuudessa anarkismi tarjoaa yhteiskunnan kehitykselle hyvin kiinnostavia näköaloja. Anarkistista kirjallisuutta voisi-kin suositella Korpiselle iltalukemisiksi, sillä ainakin vielä hänen tietonsa vaikuttavat melko vajavaisilta. Ottaakseni muutaman esimerkin: Bakunin tai Proudhon eivät koskaan "johtaneet" anarkisteja eikä varsinkaan Proudhon ensimmäisessä internationaalissa. Proudhon nimittäin kuoli, kun internationaali oli vielä tiensä alussa. On myös hyvin naiivia anarkismin tulkintaa todeta sen pyrkivän vallan häviämiseen. Lisäksi on virheellistä pitää terrorismia jonkinlaisena anarkismin siipenä. Sen sijaan eräaseen Korpinen kommenttiin voi kenties yhtyä. On osittain totta, että "anarkismilta ovat puuttuneet kunnolliset revisionistit". Oma merkityksensä anarkismin revisioijana on tosin mm. monipuolisella visionäärillä Paul Goodmanilla tai ekologisen anarkismin kehittelijällä Murray Bookchinilla.

Korpinen fragmentaarinen pamfletti on luonnollisesti parhaimmillaan silloin, kun käsiteltävät asiat ovat puhaimmin taloudellisia. Kirkkaista johtopäätöksistä voi ottaa esimerkiksi seuraavan: "Oikeisto, yritysjohtajat ja kasinotalouden finanssiitit ovat saavuttaneet tiedotuksessa hegemonian." Toinen asia on se, miten tämä asiointi sopii yhteen tietoyhteiskunnan unelman kanssa. Väillä Korpinen päättely on varsin ristiriitaista. Hän esim. korostaa ensin yhteisön suurta vaikutusta yksilöiden käyttäytymiseen. (Tämä on empiirinen argumentti.) Seuraavalla sivulla hän päätelee: "Ilman yhteisyyttä yksilöllinen vapaus johtaa helposti kaikkien sotaan kaikkia vastaan." Jos siis yhteisö vaikuttaa ratkaisevasti yksilöiden käyttäytymiseen, kuinka "bellum omnium contra omnes" voisi olla ylipäänsä mahdollinen? Voiko olla olemassa yksilöä ilman yhteiskuntaa? Latteimmillaan Korpinen analyysi on kuin suoraan peruskoulun yhteiskuntaopin oppikirjasta. Seuraavassa muutama esimerkki. "Pienituloiset kuluttavat yleensä suuremman osan tuloistaan kuin varakkaat. Kaikkein vähävaraisimmat kuluttavat jopa enemmän kuin ansaitsevat. Näin ollen välillisistä veroista muodostuu suhteellisesti raskaampi taakka pienituloisille kuin suurituloisille." "Valtion kuoleentumisen tai häviämisen sijasta valtio on pikemminkin jatkuvasti vahvistunut Neuvostoliitossa".

Joka tapauksessa Korpiselle voi jakaa ruusuja siitä, että hän on vaivautunut kirjoituskoneen ääreen muutenkin

kuin kasaamaan matemaattisesti eksaktia teoretietoa. Pamfletteja julkaistaan Suomessa kovin vähän. Kustantaja — Hanki ja jää — ansaitsee kiitosta kauniista kannesta (Eugène Delacroix: "Vapaus johtaa kansaa") mutta risuja kirjan lukemattomista painovirheistä.

VELI-JUKKA NÄRHI